

Savremena arhitektura

2025/2026

TEME ZA PRIPREMU ISPITA

Literatura:

Kenet Frempton, *Moderna arhitektura, kritička istorija*, Orion ART, Beograd.

+ dodatna literatura

Zigfrid Gidion, *Prostor, vreme, arhitektura*, Građevinska knjiga, Beograd, 2012.

Čarls Dženks, *Moderni pokreti u arhitekturi*, Građevinska knjiga, Beograd, 1998.

Lidija Merenik, *Modernizmi – kontinuiteti i sučeljavanja*, Galerija Matice srpske, Novi Sad;

Etjen Luj Bule, *Arhitektura, esej o umetnosti*, Građevinska knjiga, Beograd;

Klod Nikola Ledu, *Arhitektura iz ugla umetnosti, tradicije i zakonodavstva*, Građevinska knjiga, Beograd;

TEME/OBLASTI

- Kontekst kraja 18.veka: zalazak baroka/rokoko, industrijalizacija, prosvetiteljstvo

 Dovani Batista Piranezi (Marsovo polje, Razglednice iz Rima, Zatvori I i II)

- Prosvetiteljstvo – doba razuma, osnovne karakteristike perioda

- Višeslojni konteksti u umetnosti, arhitekturi i kulturi XIX veka: vreme tranzicije i velikih transformacija/ dugi 19.veka

- umetnost i arhitektura u doba revolucija; razvoj nacionalne svesti

- **Revolucionarni arhitekti Francuske:**

 - Etjen Luj Bule (neoklasicistička arhitektura prosvetiteljstva)

 - Klod Nikola Ledu (arhitektura koja govori, teatar Buzonson, carinarnice u Parizu, Solane u Šou)

- **Socijalisti-utopisti:**

 - Robert Oven (New Lanark, New Harmony)

 - Šarl Furije (falansterijum)

 - utopije u arhitekturi

- **Inženjerska arhitektura**

 - Džozef Pakston i Kristalna palata

 - izložba u Parizu 1889.godine (Ajfelov toranj, Galerija mašina)

- **SAD: Čikaška škola**

 - kontekst američkog društva na prelazu vekova; američki grad i uslovi izgradnje; pojava „komercijalnog stila“

 - William Le Baron Jenney, Henry Richardson

 - druga generacija: Adler & Sullivan; Holabird & Roche; Burnham & Root

 - Frank Lloyd Wright

- **Prelazak iz XIX u XX vek:** avangardni pokreti / umetničke revolucije /promene u arhitekturi:

 - art-nuvo (Viktor Horta, Brisel; Hektor Gimar, Pariz);

- Arts & Crafts (Čarls Reni Mekintoš i Glazgovska škola);
- secesija, Beč: Oto Vagner (projekat bečkog metroa, kuća Majolika, objekat Poštanske štedionice), Jozef Maria Olbrih, paviljon Secesija;
- secesija vs.funkcionalizam: Vagner, Poštanska štedionica
- Adolf Loos
- Jugendstil (Nemačka):
- Peter Berens (Darmštatska kolonija, AEG, Werkbund)
- **Nemački Werkbund:** ekspresionizam vs.funkcionalizam (izložbe: Keln, 1914; „Am Weissenhof“, Štuttgart, 1927);
- **Nemački ekspresionizam:** Bruno Taut, Erih Mendelson
- **Ruski konstruktivizam**/ruska avagarda, osnovni kontekstualni okvir, period, akteri
 - Vhutemas, OSA, ASNOVA (veza sa Bauhausom)
 - Vadimir Taljin, Aleksandar Rodčenko, Naum Gabo
 - Tatljin, Spomenik III Internacionali
 - Jakov Černjihov
 - Braća Vesnin
 - Le Korbizje u Moskvi
 - Konstantin Meljnikov (paviljon u Parizu 1925)
 - Ivan Leonidov
- **Bauhaus**, institucionalizacija avangarde
 - Osnovne karakteristike obrazovanja
 - Vajmar, Desau, Berlin
 - Direktori: Valter Gropius, Hanes Mejer, Mis Van der Roe
 - Bauhaus/Vhutemas, saradnja, sličnosti...
 - Bauhaus način života
 - Uticaj i značaj škole; karijere učitelja nakon Bauhauusa (SAD)
- **Moderni grad**
 - Transformacije i rekonstrukcije gradova (Beč, Barselona, Pariz);
 - Sir Ebenezer Howard, Vrtni grad sutrašnjice, 1898.
 - Tony Garnier, Cité Industrielle, 1917.
 - LK, *Ville Contemporaine* (Grad od tri miliona stanovnika), 1922.
 - LK, Ozareni grad – Atinska povelja (1933)

NACIONALNI OKVIR ARHITEKTURE:

- Višestruki uticaji na arhitekturu: bečka i peštanska secesija, arhitektura istorijskih stilova, ruski akademizam, modernizam...
- Konceptualizacija države...
- Arhitektura ruskih emigranata u Srbiji
- Buđenje nacionalne svesti: Srpsko-vizantijski stil
- Pojava moderne misli: Meštović (Paviljon u Rimu 1911, sa Bajalovićem, Vidovdanski hram, Kosovski ciklus); Jože Plečnik (Ljubljana, Prag, Beograd); GAMP

Herojski period modernizma (istorijska avangarda: De Stajl - neoplasticizam (Oud, Ritveld), purizam-kubizam, zenitizam)

- Le Korbizje: prefabrikacija (Domino, Citroan, Monol), 5 principa moderne arhitekture (Vila Savoja), L'Esprit Nouveau)
- Mis van der Roe (evropski opus, Bauhaus, SAD)
- Internacionalni stil (izložba u MoMa, 1932)

Arhitektura i umetnost totalitarnih režima (SSSR-socijalistički realizam, konkurs za Palatu Sovjeta, Savezna poljoprivredna izložba, Ostankino; Nemačka i nacionalni monumentalizam, Musolini i E42

Posleratna obnova i moderne prestonice: Čandigar, Daka, Brazilija, Novi Beograd

KRITIKA MODERNIZMA

Novi brutalizam vs. brutalizam (beton-brut, monumentalizacija betona)

- Kritika u CIAM-u: Tim X (Strukturalizam i novi brutalizam)
- Etika vs. Estetika: Piter i Alison Smitson (Soho House, Hunstanton School, Robin Hood Garden)
- Pruitt Igo kompleks (St.Luis, SAD) i mit o slomu modernizma

DRUGA AVANGARDA

- **Firenca** - pokret radikalne arhitekture (Superstudio, Archizoom, UFO); kontekst Italije šezdesetih godina 20.veka (društvo, politika, kultura)
- **London:** Arhigram, Sedrik Prais, R.Banam (Arhitektonska asocijacija (AA, London); kontekst Velike Britanije šezdesetih godina 20.veka (društvo, politika, kultura)
- **Japanski Metabolizam** (osnovne karakteristike, predstavnici), kontekst Japana šezdesetih godina 20.veka (društvo, politika, kultura)

Posleratni jugoslavenski modernizam: Novi Beograd (prvi konkursi), objekti kulture: ikone jugoslovenske kulture, kulturni centar; nastupi na svetskim izložbama (V.Rihter);

- Jugoslovenski grad; Titovo Velenje, Trg Partizana u Užicu (1961), Skoplje 1963.
- memorijalna arhitektura;
- socijalistički arhitektonski tip: spomen-dom, omladinski spomen dom (M. Mušič), dom revolucije, muzej revolucije (Vitić, Magaš, Rihter);
- avangardne i alternativne prakse: V.Rihter (EXAT 51, sistemska plastika, sistemska arhitektura, Sinturbanizam); Nove tendencije; Andrija Mutnjaković (biourbanizam); Bogdan Bogdanović (memorijalna arhitektura, edukativna praksa, knjige)

Postmodernizam

- R. Venturi (arhitektonska komunikacija; Složenosti i protivrečnosti u arhitekturi; Pouke Las Vegas)
- Džejms Stirling & Majkl Vilford, Hans Holajn, Filip Džonson, Paolo Portogezzi
- dekonstruktivizam (F.Geri, B.Čumi, Z.Hadid),
- Istoricismizam (M.Grejvs, Č.Mur)
- neoracionalizam (A.Rosi)
- strukturalizam, high-tech...
- La Strada Novissima, Venecijanski bijenale 1980.

+++++

Korisni video linkovi:

Architecture Documentary in 23 Episodes (<https://www.youtube.com/watch?v=IyhrMZWLo&list=PLABA0239EA68C47B6>)

The Man Who Built America (Cornelius Vanderbilt, John D. Rockefeller, Andrew Carnegie, J.P. Morgan and Henry Ford), 1-6

(<https://www.youtube.com/watch?v=wbqXYstJY90&list=PLB7KQfNocgljjiVB27lyZ2EGfW8Erg5zi>)

Robert Owen, Heaven on Earth 1 - Robert Owen (<https://www.youtube.com/watch?v=FdnIFsXsnK0>)

Fabiani: Plečnik (<https://4d.rtvsllo.si/arhiv/dokumentarni-filmi-in-oddaje-izobrazevalni-program/10849006>; mora se napraviti nalog na RTVSLO)